

7. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1989 рік. – Оп.1. – Спр.1976. – 42 арк.
8. Там само. – Отдел физиологии вегетативной нервной системы. Отчет о работе отдела за 1980 г. – Оп.1. – Спр.1657. – 3 арк.
9. Там само. – Отчет о работе отдела за 1977 г. – Оп.1. – Спр.1514. – 7 арк.
10. Владимир Иванович Скок (к 70–летию со дня рождения) // *Нейрофизиология*. – 2002. – Т.34. – №2/3. – С.279–280.
11. Державні премії СРСР у галузі науки та техніки за 1989 рік // *Вісник АН УРСР*. – 1990. – №4. – С.99.
12. Наукова робота академіка В. І. Скока в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (70–ті рр. XX століття) / Карпенко М. // *Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми: збірник наукових праць*. – Переяслав–Хмельницький, 2010. – Вип.6. – С.183–190.
13. Наукова спадщина академіка В. І. Скока [Електронний ресурс] / Л. О. Клименко // *Проблеми екологічної та медичної генетики і клінічної імунології*. – 2011. – Вип.1. – С.31–42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pemgki_2011_1_5.
14. Пам'яті Володимира Івановича Скока // *Фізіологічний журнал*. – 2004. – Т.50. – №3. – С.117–118.
15. Селянко А. А. Влияние ионов Ca²⁺ на каналоблокирующее действие гексаметония в синаптическом ганглии / А. А. Селянко, В. А. Деркач, В. И. Скок // *ДАН СССР*. – 1985. – Т.284. – №1. – С.225–228.
16. Скок В. І. Зміни іонної проникності мембрани нейрона симпатичного ганглію викликані дією ацетилхоліну і холіноміметиків на Н–холінорецептори / В. І. Скок, О. О. Селянко // *Тези доповідей X з'їзду Укр. фізіол. т–ва, (26–28 верес. 1977 р.)*. – Одеса, 1977. – С.293.

References

1. 60–richchia akademika V. I. Skoka // *Visnyk AN URSS*. – 1992. – №6. – S.132–133.
2. *Arkhiv Instytutu fiziologii im. O. O. Bohomoltsia*. – Godovoy otchet o vypolnenii plana nauchno–issledovatel'skikh rabot Instytuta za 1980 god. – Op.1. – Spr.1645. – 135 ark.
3. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1984 рік. – Оп.1. – Спр.1773. – 150 арк.
4. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1985 рік. – Оп.1. – Спр.1800. – 130 арк.
5. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу інституту за 1983 рік. – Оп.1. – Спр.1746. – 116 арк.
6. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1988 рік. – Оп.1. – Спр.1932. – 38 арк.
7. Там само. – Звіт про науково–дослідну роботу Інституту за 1989 рік. – Оп.1. – Спр.1976. – 42 арк.
8. Там само. – Отдел физиологии вегетативной нервной системы. Отчет о работе отдела за 1980 г. – Оп.1. – Спр.1657. – 3 арк.
9. Там само. – Отчет о работе отдела за 1977 г. – Оп.1. – Спр.1514. – 7 арк.
10. Vladimir Ivanovich Skok (k 70–letiyu so dnya rozhdeniya) // *Neurofiziologiya*. – 2002. – T.34. – №2/3. – S.279–280.
11. Derzhavni premii SRSR u haluzi nauky ta tekhniki za 1989 rik // *Visnyk AN URSS*. – 1990. – №4. – S.99.
12. Naukova робота akademika V. I. Skoka v Instytuti fiziologii im. O. O. Bohomoltsia AN URSS (70–ti rr. XX stolittia) / Karpenko M. // *Tekhnolohichna osvita: dosvid, perspektivy, problemy: zbirnyk naukovykh prats*. – Pereiaslav–Khmelnyskiy, 2010. – Vyp.6. – S.183–190.
13. Naukova spadshchyna akademika V. I. Skoka [Elektronnyi resurs] / L. O. Klymenko // *Problemy ekolohichnoi ta medychnoi henetyky i klinichnoi imunolohii*. – 2011. – Vyp.1. – S.31–42. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pemgki_2011_1_5.
14. Pam'yati Volodymyra Ivanovycha Skoka // *Fiziolohichnyi zhurnal*. – 2004. – T.50. – №3. – S.117–118.
15. Selyanko A. A. Vliyanie ionov Ca²⁺ na kanaloblokiruyushchee deystvie geksametoniya v sinapticheskome ganglii / A. A. Selyanko, V. A. Derkach, V. I. Skok // *DAN SSSR*. – 1985. – T.284. – №1. – S.225–228.
16. Skok V. I. Zminy ionnoi pronyknosti membrany neirona sympatichnogo hanhliiu vyklykani diieciu atsetylkholinu i kholinomimetykiv na N–kholinoretseptory / V. I. Skok, O. O. Selianko // *Tezy dopovidei X zizdu Ukr. fiziol. t–va, (26–28 veres. 1977 r.)*. – Odesa, 1977. – S.293.

Buts M. A., postgraduate student of State Higher Educational Establishment «Pereiaslav–Khmelnyskiy State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda» (Ukraine, Pereiaslav–Khmelnyskiy), marinka–krp@i.ua

Scientific searches of Academician V. I. Skok in pharmacology

The article is devoted to pharmacological developments neurophysiologist recognized in the world, Academician V. Skok. Recorded scientific achievements of outstanding scientist in the direction of prevention of cardiovascular disease, in particular the development of antihypertensive drugs. A detailed analysis of the research results V. Skok and his subordinates in the Department of Physiology of the autonomic nervous system of the Institute of Physiology named after O. O. Bogomolets proved their importance to clinical medicine and pharmacology. V. Skok proved that the transmission of impulses through ganglia occur only through a nicotinic cholinergic receptors of the type developed and perfected the method of recording the tonic activity of the sympathetic nervous system, determined the average conductivity of the single channel cholinoreceptor nicotine. Synthesized in the department of fundamentally new ganglioplegic – anticholinergic drug – it has been recognized by scientific discovery, and the team that worked on its creation in 1989 was awarded the USSR State Prize in Science and Technology

Keywords: V. Skok, neurophysiology, pharmacology, ganglionic blocking agent, anticholinergic drug, arterial hypertension.

Буд М. А., аспірантка, ГВУЗ «Переяслав–Хмельницький ГПУ імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав–Хмельницький), marinka–krp@i.ua

Научные поиски академика В. И. Скока в области фармакологии

Рассмотрены фармакологические разработки признанного в мире нейрофизиолога, академика В. И. Скока. Отражены научные достижения выдающегося ученого в направлении профилактики сердечно–сосудистой патологии, в частности разработки антигипертензивных препаратов. Детальный анализ результатов исследований В. И. Скока и его подчиненных в отделе физиологии вегетативной нервной системы Института физиологии им. О. О. Богомольца доказал их важное значение для клинической физиологии и фармакологии. Экспериментальные исследования В. И. Скока продемонстрировали, что передача импульсации через ганглии происходит только через холинорецепторы никотинового типа. Кроме того ним был разработан и усовершенствован метод регистрации тонической активности симпатической нервной системы, определены среднюю проводимость одиночного канала никотинового холинорецептора. Синтезированный в отделе принципиально новый ганглиоблокатор – холинолитическое средство – был признан научным открытием, а коллектив, который работал над его созданием, удостоен Государственной премии СССР 1989 года в области науки и техники

Ключевые слова: В. И. Скок, нейрофизиолог, фармаколог, ганглиоблокатор, холинолитическое средство, артериальная гипертензия.

* * *

УДК 636.2.082:009:001

Апостол М. В., кандидат історичних наук, докторант, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека (Україна, Київ), apostolmv@online.ua

ВНЕСОК АКАДЕМІКА М. В. ЗУБЦЯ В СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Автором висвітлено внесок доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН М. В. Зубця в становлення Національної академії аграрних наук України як головного науково–методичного та координаційного центру розвитку аграрно–промислового комплексу України. Узагальнено здобутки вченого з організації галузевих науково–методичних і науково–технічних центрів, оптимізації мережі науково–дослідних установ системи НААН, координування та фінансування їх діяльності, керівництва науково–технічними програмами, що сприяло зростанню комплексності і ефективності наукових досліджень, запровадженню найбільш перспективних наукових розробок у виробництво. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно–функціональних та історичних методів, а також різноманітної джерельної бази, основу якої складають архівні документи.

Ключові слова: сільськогосподарська дослідна справа, Національна академія аграрних наук України, науково–дослідна установа, тваринництво.

Національна академія аграрних наук України є головним науково–методичним і координаційним центром з розвитку аграрно–промислового комплексу країни. Вчені НААН проводять комплексні дослідження в галузях ґрунтознавства та агрохімії, землеробства, агроєкології,

водних проблем і меліорації земель, сільськогосподарської мікробіології, органічного виробництва продукції, хмелярства, механізації та електрифікації аграрного виробництва і технічного сервісу, інженерно-технологічних засад створення екологічно безпечних промислових біотехнологій та обладнання для виробництва і застосування в агробіоценозах препаратів біологічного захисту рослин та ін. Виконання основних завдань сьогодення, а саме примноження інтелектуального капіталу як загальнонаціонального пріоритету, активна участь у здійсненні реформ з економічної модернізації держави, прийнятність інноваційної наукової методології щодо сталого розвитку аграрного виробництва, не можливе без вивчення історичного досвіду становлення і розвитку галузевої академічної науки.

Науково-організаційні засади функціонування НААН на різних етапах становлення та розвитку галузевої академічної науки на тлі існуючих проблем політичного лідерства, взаємозв'язків ідеології, політики й науки, взаємовідносин у структурі влади відобразили у своїх наукових працях В. А. Вергунов, З. П. Кірпаль, Б. Є. Патон, Н. Б. Щербетюк та ін. [4; 8; 11; 12]. Однак до цього часу не проведено комплексного узагальнення внеску в становлення НААН академіка М. В. Зубця. З огляду на зазначене, це завдання висувалося на перший план при проведенні даного дослідження. Методологія дослідницького пошуку ґрунтується на застосуванні системно-історичного підходу.

Національну академію аграрних наук України організовано за постановою Ради Міністрів УРСР №279 від 22 вересня 1990 р. у зв'язку з необхідністю посилення розвитку фундаментальних досліджень, спрямованих на розв'язання продовольчої проблеми, подальшого вдосконалення наукового забезпечення АПК України. З її заснуванням створено передумови для ліквідації міжвідомчих перегородок, технологічного завершення наукових розробок, комплексного підходу до наукового забезпечення аграрного виробництва, поглиблення зв'язків профільних науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів. Академія особливе значення приділяла зростанню результативності фундаментальних і прикладних досліджень, розробленню наукових основ розвитку аграрної галузі в умовах ринку, обґрунтуванню пріоритетних напрямів наукових досліджень [10].

Значний внесок у становлення та збереження статусу НААН як головного науково-методичного та координаційного центру розвитку АПК України зробив М. В. Зубець. В 1990 р. його обрано академіком НААН, а наступного року її віце-президентом. Упродовж 23 років він був членом Президії, 15 років – Президентом Академії, з 2011 р. – її Почесним Президентом НААН. У тому, що в складні часи економічної кризи Академії вдалося не лише зберегти свій науковий потенціал, а й значно підвищити ефективність наукових досліджень, запровадити перспективні наукові розробки у виробництво, є не мала його заслуга [9].

За ініціативи вченого з метою поліпшення координації досліджень, усунення паралелізму та дублювання, більш ефективного використання коштів було запроваджено нову форму творчого об'єднання науковців певних напрямів діяльності – науково-методичні та науково-технічні центри. Зокрема, в галузі тваринництва були створені такі науково-методичні та науково-технічні центри:

«Кормовиробництво», «Технології у тваринництві», «Розведення тварин», «Фізіологія тварин», «Ветеринарна медицина» та ін. Організаційним ядром, навколо якого формувалися центри, були провідні інститути відповідного профілю. Ця форма співпраці вчених дала можливість наблизити науково-методичну роботу всіх установ до рівня головних інститутів, запровадити комплексність досліджень, підвищити рівень наукових розробок [1, арк. 20–23].

Водночас зі створенням науково-методичних і науково-технічних центрів Президія Академії вжила заходи щодо оптимізації мережі наукових і регіональних центрів наукового забезпечення, які несли відповідальність за впровадження наукових розробок у виробництво. Значним здобутком було й те, що впродовж 2001–2005 років шість наукових установ системи НААН одержали статус національних. З метою підвищення ефективності діяльності було проведено низку структурних перебудов та поліпшено особовий склад наукових підрозділів. Ліквідовано окремі установи та підрозділи, що працювали не досить ефективно. Дослідні господарства, які втратили зв'язок з наукою і займалися виятково виробничою діяльністю, передано до системи Міністерства аграрної політики і продовольства України [2, арк. 18–19].

За відсутності будь-якої державної підтримки у своїх інноваційних починаннях наукові установи Академії здійснили диверсифікацію ринків наукової продукції як в Україні, так і за її межами, розширили сфери наукових послуг та реалізацію своїх наукових розробок, започаткували консалтингову та дорадчу діяльність. Все це разом узате в роки економічної кризи забезпечило збільшення обсягу позабюджетних коштів до 60% бюджетного фінансування [3, арк. 15–16].

Як свідчать архівні матеріали, М. В. Зубець у цей час зосередив увагу на необхідності комплексного проведення досліджень. Вирішальну роль при цьому відводив науково-методичним центрам та головним установам НААН, а розподіл фінансування рекомендував здійснювати через відділення Академії. Висловлював необхідність публічного обговорення існуючої практики імпортування племінного матеріалу за участю провідних учених. Запропонував створити при Академії структуру, куди б увійшли всі дослідні господарства (за типом колишніх трестів) і 10% від їхнього валового виробництва направляти на розвиток науки [3, арк. 44–48].

Особливе значення приділяв зростанню рівня результативності фундаментальних і прикладних досліджень, розробці наукових основ розвитку аграрної політики в умовах ринку. Аналіз протоколів загальних зборів Відділення зоотехнії свідчить, що він брав активну участь у виконанні державних науково-технічних програм і науково-технічних проєктів, обґрунтуванні пріоритетних і перспективних напрямів наукових досліджень, окресленні завдань інноваційного розвитку наукових установ [6].

Зокрема, М. В. Зубець здійснював наукове керівництво науково-технічною програмою «Консолідація новостворених та виведення нових високопродуктивних порід і типів сільськогосподарських тварин з використанням світового генофонду на основі сучасних досягнень генетики та біотехнології» (1996–2000). Головною установою, яка координувала виконання даної програми, був Інститут розведення і генетики тварин НААН.

У процесі виконання програми українськими вченими розроблено теоретичну концепцію і здійснено практичне впровадження процесу консолідації спадковості тварин при розведенні «у собі» та відтворному схрещуванні, методи її аналізу на хромосомному рівні. Запропоновано методику обчислення коефіцієнтів консолідації, технологію прогнозування господарські корисних ознак на основі непрямих показників з використанням процедури покрової множинної регресії; технологію ведення селекційного процесу, підсистему ідентифікації тварин великої рогатої худоби відповідно до світових стандартів; технологію кріоконсервування сперми бугаїв з високими ступенями розбавлення; методику оцінки локальних порід худоби [7; 5].

М. В. Зубець був активним борцем проти пропозицій, які виносилися деякими політиками у кінці ХХ – на початку ХХІ століть на найвищі державні щаблі, – від ліквідації галузевих академій до приєднання науково-дослідних установ до вищих навчальних закладів. Так, у 2000 р. він виступив проти розтягування загальнодержавних інститутів по регіонах, у 2005 р. проти офіційної пропозиції Міністра аграрної політики О. П. Баранівського ліквідувати НААН, а її наукові установи підпорядкувати Міністерству аграрної політики і продовольства України. Академії передбачалося надати статус громадської організації, тобто добровільного зібрання вчених, що практично означало її ліквідацію [11]. Вболіваючи за долю вітчизняної сільськогосподарської науки та аграрного сектору України, члени Академії зібрали позачергові збори, щоб ще раз показати владі, громадськості, справжнє значення і визнану практиками позитивну роль аграрної науки у функціонуванні та розвитку пріоритетної галузі економіки країни, захистити право на творчу діяльність за умов, що сприяють найбільш суттєвій віддачі.

Таким чином, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік М. В. Зубець зробив вагомий внесок у становлення Національної академії аграрних наук України як головного науково-методичного та координаційного центру розвитку аграрно-промислового комплексу України. Його найбільшими здобутками була організація галузевих науково-методичних і науково-технічних центрів, оптимізація мережі науково-дослідних установ, координування та фінансування їх діяльності, що сприяло зростанню комплексності і ефективності наукових досліджень, запровадженню найбільш перспективних наукових розробок у виробництво. Учений здійснював наукове керівництво науково-технічної програмою, у результаті виконання якої розроблено теоретичну концепцію процесу консолідації спадковості тварин при розведенні «у собі» та відтворному схрещуванні.

На перспективу представляється доцільним вивчення репрезентативної діяльності академіка М. В. Зубця як складової його творчих пошуків у контексті становлення та розвитку сучасної теорії породотворення у тваринництві.

Список використаних джерел

1. Архів Національної академії аграрних наук України. – Протоколи засідань Відділення зоотехнії за 2001 р. – 120 арк.
2. Там само. – Протоколи засідань Відділення зоотехнії за 2002 р. – 102 арк.
3. Там само. – Протоколи засідань Відділення зоотехнії за 2007 р. – 112 арк.
4. Вергунов В. А. Науково-організаційні засади становлення та діяльності Національної академії аграрних наук України (до 80-річчя від дня заснування НААН та 10-річчя центру історії аграрної науки ДНСГБ НААН) / Вергунов В. А. // Історія науки і

біографістика: електр. наук. зб. – 2011. – №2. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2011-2/11waips.html>. – Заголовок з екрана.

5. Звіт про діяльність Української академії аграрних наук за 1996–2000 роки та 2000 рік / УААН; відпов. за випуск М. К. Царенко. – К., 2001. – 352 с.

6. Зміцнення наукового потенціалу та поліпшення його використання: доп. Президента УААН, академіка УААН М. В. Зубця // Вісник аграрної науки. – 2002. – №1. – С. 5–21.

7. Інститути Відділення зоотехнії у 2002 р. / УААН; за наук. ред. В. П. Бурката. – К.: Аграрна наука, 2003. – 90 с.

8. Кірпаль З. П. Науковий потенціал Української академії аграрних наук / З. П. Кірпаль // Історія науки і біографістика: електр. наук. зб. – 2006. – №1. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2006-1/06waips.html>. – Заголовок з екрана.

9. Місце і роль аграрної науки в процесі розвитку АПК України. Підготовлено за матеріалами Ювілейної сесії Загальних зборів УААН, присвяченої 75-річчю заснування Української академії аграрних наук. – К.: Аграрна наука, 2007. – 280 с.

10. Українська академія аграрних наук. 1991–1995 / ред. кол.: О. О. Созінов, В. О. Бусол, М. В. Зубець та ін. – К.: Аграрна наука, 1996. – 263 с.

11. Через роки і відстані / Б. С. Патон, Б. К. Супіханов, П. Т. Саблук та ін. – К.: Аграрна наука, 2008. – 456 с.

12. Шهبетюк Н. Б. Українська академія сільськогосподарських наук (1956–1962): нова спроба академізації / Н. Б. Шهبетюк // Історія науки і біографістика: електр. наук. зб. – 2011. – №2. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2011-2/11waips.html>. – Заголовок з екрана.

References

1. Arhiv Nacional'noi' akademii' agrarnykh nauk Ukrainy. – Protokoly zasidan' Viddilennja zootehnii' za 2001 r. – 120 ark.
2. Tam samo. – Protokoly zasidan' Viddilennja zootehnii' za 2002 r. – 102 ark.
3. Tam samo. – Protokoly zasidan' Viddilennja zootehnii' za 2007 r. – 112 ark.
4. Vergunov V. A. Naukovo-organizacijni zasady stanovlennja ta dijalnosti Nacional'noi' akademii' agrarnykh nauk Ukrainy (do 80-ričchja vid dnja zasnuvannja NAAN ta 10-ričchja centru istorii' agrarnoi' nauky DNSGB NAAN) / Vergunov V. A. // Istorija nauky i biografistyka: elektr. nauk. zb. – 2011. – №2. – Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2011-2/11waips.html>. – Zagolovok z ekrana.
5. Zvit pro dijalnist' Ukrain's'koi' akademii' agrarnykh nauk za 1996–2000 roky ta 2000 rik / UAAAN; vidpov. za vypusk M. K. Carenko. – K., 2001. – 352 s.
6. Zmicnennja naukovoogo potencialu ta polipshennja jogo vykorystannja: dop. Prezidenta UAAAN, akademika UAAAN M. V. Zubca // Visnyk agrarnoi' nauky. – 2002. – №1. – S. 5–21.
7. Instytuty Viddilennja zootehnii' u 2002 r. / UAAAN; za nauk. red. V. P. Burkata. – K.: Agrarna nauka, 2003. – 90 s.
8. Kirpal' Z. P. Naukovyj potencial Ukrain's'koi' akademii' agrarnykh nauk / Z. P. Kirpal' // Istorija nauky i biografistyka: elektr. nauk. zb. – 2006. – №1. – Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2006-1/06waips.html>. – Zagolovok z ekrana.
9. Miscie i rol' agrarnoi' nauky v procesi rozvytku APK Ukrainy. Pidgotovleno za materialamy Juvilejnoi' sesii' Zagal'nyh zboriv UAAAN, prysvjachenoi' 75-ričchju zasnuvannja Ukrain's'koi' akademii' agrarnykh nauk. – K.: Agrarna nauka, 2007. – 280 s.
10. Ukrain's'ka akademija agrarnykh nauk. 1991–1995 / red. kol.: O. O. Sozinov, V. O. Busol, M. V. Zubec' ta in. – K.: Agrarna nauka, 1996. – 263 s.
11. Cherez roky i vidstani / B. Je. Paton, B. K. Supihanov, P. T. Sabluk ta in. – K.: Agrarna nauka, 2008. – 456 s.
12. Shhebetjuk N. B. Ukrain's'ka akademija sil's'kogospodars'kyh nauk (1956–1962): nova sprobа akademizacii' / N. B. Shhebetjuk // Istorija nauky i biografistyka: elektr. nauk. zb. – 2011. – №2. – Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journal/JNB/2011-2/11waips.html>. – Zagolovok z ekrana.

Apostol M. V., candidate of historical sciences, doctoral student, National Scientific Agricultural Library (Ukraine, Kyiv), apostolmv@online.ua

The contribution of academician M. V. Zubets to the forming of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

The author highlighted the contribution of the doctor of agricultural sciences, professor, academician of NAAS M. V. Zubets to the forming of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine as the main scientific and methodological and coordination centre of the agro-industrial complex of Ukraine. The achievements of scientist on the organization of branch of the scientific-methodological and scientific-technical centres, optimizing network of research institutions of NAAS system, coordination and funding of its activities thereby increasing the complexity and efficiency of scientific research, the introduction of the most promising scientific developments in production were compiled. The research based on the use of general scientific complex, structural and functional, and historical methods, as well as a broad base of sources, which is based on archival documents.

Keywords: agricultural experimental work, the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, a research institution, animal husbandry.

Апостол М. В., кандидат исторических наук, докторант,
Национальная научная сельскохозяйственная библиотека
(Украина, Киев), apostolmv@online.ua

Вклад академика М. В. Зубца в становление Национальной академии аграрных наук Украины

Автором освещен вклад доктора сельскохозяйственных наук, профессора, академика НААН М. В. Зубца в становление Национальной академии аграрных наук Украины как главного научно-методического и координационного центра развития аграрно-промышленного комплекса Украины. Обобщены достижения ученого по организации отраслевых научно-методических и научно-технических центров системы НААН, оптимизации сети научно-исследовательских учреждений, координации и финансирования их деятельности, руководства научно-техническими программами, что способствовало росту комплексности и эффективности научных исследований, внедрению наиболее перспективных научных разработок в производство. Исследование основывается на использовании комплекса общенаучных, структурно-функциональных и исторических методов, а также разноплановой базы источников, основу которой составляют архивные документы.

Ключевые слова: сельскохозяйственное опытное дело, Национальная академия аграрных наук Украины, научно-исследовательское учреждение, животноводство.

* * *

УДК 06.06+572.025:314.743«Христюк П. О.»

Муха Д. І.,
кандидат історичних наук, начальник відділу
організації оздоровлення та відпочинку дітей,
Департамент оздоровлення та санаторно-курортного
лікування Міністерства соціальної політики України
(Україна, Київ), mukha_d@ukr.net

Наукова та трудова діяльність П. О. Христюка в еміграційний період

Аналізується науково-публіцистична та суспільно-політична діяльність одного з провідних діячів української революції 1917–1920 рр. Павла Онікійовича Христюка. Актуальність дослідження життєвого, політичного, державотворчого шляху, наукової спадщини П. О. Христюка зумовлюється зростаючим соціальним запитом щодо персоніфікованого вивчення історичного процесу. В даному повідомленні робиться спроба з'ясувати обставини життя П. О. Христюка в еміграційний період. Період еміграції був для П. О. Христюка часом ґрунтовного осмислення подій національно-визвольного змагання, під час якого він писав свою відому ґрунтовну працю «Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр.», яка сприяє розумінню непростих подій доби 1917–1920 років.

Ключові слова: українська революція, національно-визвольні змагання, українська державність, еміграція, політичні емігранти, Український соціологічний інститут, товариство «Січ», Союз українських журналістів і письменників, Закордонна делегація УПСР.

Виявлення і аналіз науково-публіцистичної спадщини відомих політиків, державних діячів, учених-істориків є важливою складовою сучасних історіографічних досліджень.

В даному повідомленні робиться спроба з'ясувати обставини життя одного з активних учасників української революції 1917–1920 рр. Павла Онікійовича Христюка у період еміграції.

Актуальність дослідження життєвого, політичного, державотворчого шляху, наукової спадщини П. О. Христюка зумовлюється зростаючим соціальним запитом щодо персоніфікованого вивчення історичного процесу. За

часів панування тоталітарного режиму П. О. Христюк був репресований, зарахований до «українських буржуазних націоналістів», а вивчення його творчої спадщини підлягало забороні.

П. О. Христюк стояв біля витоків історіографії української революції, видавши чотиритомну працю «Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр.». Це ґрунтовне видання синтезувало напрацювання П. О. Христюка про суспільно-політичні події, активним учасником яких він був.

Про еміграційний період життя і діяльності П. О. Христюка залишилося небагато документальних даних. Із спогадів голови уряду І. П. Мазепи, в якому П. О. Христюк займав посаду заступника Міністра внутрішніх справ, відомо, що «майже всі урядовці і штабові старшини, між ними ст. Сінклер, полк. Капустянський і начальник постачання Бондарківський, під загальним керуванням товариша міністра внутрішніх справ П. О. Христюка і товариша Міністра освіти Н. Я. Григоріва, виїхали до Волочиська і далі в Польщу. Останні на другий день покинули Війтівці, члени уряду і коло 30 чоловік урядовців, які з автами і кіньми помандрували на Старокосянтинів. Всі архіви, яких не можна було вивезти, спалили» [4, с. 142].

З Польщі разом з дружиною Марфою Панасівною і донечкою Наталею П. О. Христюк дістався до Австрії. Вони поселилися в містечку Баден за 25 км від Відня. У Бадені, Відні в той час вже знаходилися однопартійці П. О. Христюка – М. Ф. Чечель, М. І. Шраг, І. Д. Штефан та інші. Згодом до Австрії прибув М. С. Грушевський, навколо якого ґуртувалися члени УПСР центральної течії. За ініціативою М. С. Грушевського була утворена Закордонна делегація УПСР.

Перебуваючи за кордоном, всі зусилля українські емігранти спрямували на те, щоб проаналізувати причини поразки Української революції. Вони вважали, що наступив пасивний період української політики, який може тривати досить довго. Есери та представники інших політичних партій вирішили перенести свою діяльність за межі України, поки там не утвориться уряд, який буде спиратися на представників трудового народу [3, с. 59].

Група українських есерів під керівництвом М. С. Грушевського переключила свої зусилля на наукову роботу. В 1919 р. М. С. Грушевський разом із П. О. Христюком, М. М. Ковалевським, О. О. Севрюком та ін. складає проект утворення Українського соціологічного інституту як наукової установи, що ставила своїм завданням вивчити світовий соціальний рух, здійснювати соціологічні дослідження, інформувати зарубіжну громадськість про український соціально-політичний рух, про літературу з даного питання [8, с. 72]. Співробітниками Українського соціологічного інституту були члени УПСР та інших партій. Вони займалися науковими дослідженнями, лекторською, видавничою діяльністю.

У Відні існувало українське товариство «Січ» – найстаріша організація на чужині, заснована ще в 1868 р. Товариство розвивалося під ідейним впливом вчених, громадсько-політичних діячів – М. П. Драгоманова, С. А. Подолинського та ін. Товариство «Січ» виконувало роль зв'язкового між українцями Австро-Угорської і Російської імперій. Після деякого занепаду в часи Першої світової війни, діяльність товариства пожвавилася у зв'язку з новою хвилею еміграції з українських земель.